

महाराष्ट्रातील लोकसभा सदस्य (खासदार): संख्या, आरक्षण व निवडून आलेले प्रतिनिधी

ज्ञानेश्वर शिवनारायण ढाकणे
संशोधक विद्यार्थी (राज्यशास्त्र)

प्रस्तावना:

भारताच्या घटनेत कलम ८१ नुसार लोकसभा स्थापन करण्यात आली आहे. लोकसभेत २०२४ ला एकूण सदस्य संख्या ५४३ आहे. त्यातील घटक राज्याचे प्रतिनिधी ५२४ आहे तर केंद्रशासित प्रदेशाचे प्रतिनिधी १९ आहे. अँग्लो-इंडियन प्रतिनिधी १०४-घटनादुरुस्तीने काढून टाकले आहेत. ५४३ लोकसभा सदस्यांपैकी महाराष्ट्रात फक्त ४८ सदस्य आहे.

महाराष्ट्रातून लोकसभेत महाराष्ट्राचे प्रश्न किंवा सदस्य मांडणे हे सदस्यांचे काम आहे. महाराष्ट्राच्या विकासात यांच्याकडून खुप काही अपेक्षित बदल करणे आवश्यक आहे. ४८ सदस्य हे महाराष्ट्राचे कोणत्याही कोण्याकोपण्यात पडलेल्या प्रश्न लोकसभेत पाहवयास मिळतो. त्यामुळे महाराष्ट्रातील लोकांमध्ये एक प्रकारची एकजुट निर्माण होण्यास तयार होते. मंत्रीमंडळात महाराष्ट्रात चांगल्या प्रकारची खाती मिळतात. त्यामुळे विकासाच्या कामात वेग येतो व राज्याचा विकास होत असतो.

उद्दिष्टे :

- प्रस्तुत संशोधनाची खालील उद्दीष्ट्ये आहेत.
१. महाराष्ट्रीयन लोकसभा सदस्यांचा आढावा घेणे.
 २. मंत्रीमंडळात महाराष्ट्राचे स्थान पाहणे.
 ३. पक्षीय उमेदवाराची माहिती घेणे.
 ४. महिला उमेदवारांचे प्रतिनिधीत्व तपासणे.

विश्लेषणः

महाराष्ट्रात ४८ प्रतिनिधी असून ते वेगवेगळ्या भागाचे प्रतिनिधी म्हणून काम पाहतात. ४८ सदस्यांपैकी एस.सी. पाच सदस्य, राखी आहेत १. अमरावती, २. रामटेक ३. शीर्डी ४. लातूर ५. सोलापूर तर एस.टी. सदस्यांसाठी ४ राखीव प्रतिनिधी आहेत. १. नंदुरबार २. गडचिरोली ३. दींडोरी ४. पालघर अशा प्रकारे लोकसभेचे महाराष्ट्रात विभाजन केलेले आहे, महाराष्ट्रातून २०२४ च्या निवडणुकीत ४८ सदस्यांपैकी ८ महिला उमेदवार निवडण आल्या आहेत. ४२ उमेदवार हे पुरुष आहेत. महाराष्ट्रात कोकण, पश्चिम महाराष्ट्र, खानदेश, मराठवाडा, विदर्भ असे भाग करून महाराष्ट्राच्या लोकसभेचा अभ्यास करू शकतो.

महाराष्ट्राचे कोकण विभागात १३ मतदारसंघ आहेत. तर ते पुढीलप्रमाणे- १. पालघर (एस.टी) २. भिवंडी ३. कल्याण ४. ठाणे ५. मुंबई उत्तर ६. मुंबई उत्तर-पश्चिम ७. मुंबई उत्तर- पूर्व ८. मुंबई उत्तर-मध्य ९. मुंबई दक्षिण-मध्य १०. मुंबई दक्षिण ११. रायगड १२. मावळ १३. रत्नागिरी, सिंधुदुर्ग, पश्चिम महाराष्ट्रात ११ मतदार संघ आहेत तर ते पुढीलप्रमाणे १. मावड २. पुणे ३. बारामती ४. शिरूर ५. सोलापूर ६. मधा ७. सांगली ८. नाशिक ९. सातारा १०. कोल्हापूर ११. हातगणंगले १२. अहमदनगर, मराठवाडा विभागात ८ मतदार संघ आहेत. ते पुढीलप्रमाणे- १. जालना २. औरंगाबाद ३. बीड ४. लातूर ५. नांदेड ६. परभणी ७. हिंगोली. खादेशमध्ये ४ मतदार संघ आहेत. १. जळगाव २. रावरे ३. धुळे ४. नंदुरबार. विदर्भात ११ मतदार संघ आहेत. १. यवतमाळ २. भंडारा-गोंदिया ३. बुलढाणा ४. चंद्रपुर ५. गडचिरोली ६. अमरावती ८. अकोला ९. नागपुर १०, वर्धा ११. रामटेक अशा प्रकारे महाराष्ट्रात ४८ मतदार संघाचे विभाजन झाले आहेत. मुंबईत सर्वात जास्त तर पूर्व विदर्भात कमी जागा आहेत. मराठवाड्याच्या मध्यम जागा आहे. लोकसंख्येच्या आकडेवारीवर मतदारसंघ विभाजनावर अवलंबून असते त्यामुळे कोकण विभागात जास्त जागा आहेत.

निवडणुकः

२०२४ च्या निवडणुकीत महाविकास आघाडीला २० जागा तर महायुतीला १७ जागा तसेच सांगलीचे उमेदवार विशाल पाटील हे एक अपक्ष म्हणून निवडून आलेले आहेत. भाजपाचे उमेदवार पियुष गोयल हे सर्वाधिक मताने २,५७,६०८ निवडून आलेले

आहेत. तर सर्वात कमी मताने धुळे मतदार संघाचे काँग्रेसचे उमेदवार डॉ. शोभा बच्छाव ह्या ३,८३१ मताने निवडून आल्या आहेत.

महाराष्ट्रातील लोकसभेचे खासदार पुढीलप्रमाणे-

१. अमरावती - बळवंत वानखेडे काँग्रेस
२. रामटेक - श्यामकुमार बर्वे - काँग्रेस
३. भंडार-गोंदिया - डॉ. प्रशांत पडोळे
४. गडचिरोली-चिमुर् - नामदेव किसनराव - काँग्रेस
५. चंद्रपुर - प्रतिभा धानोरकर - काँग्रेस
६. नांदेड- वसंत चळवण काँग्रेस
७. जालना कल्याण काळे - काँग्रेस
८. लातूर - डॉ. शिवाजी काळगे - काँग्रेस
९. नंदूरबार - गोपाल पाडवी - काँग्रेस
१०. धुळे - डॉ. शोभा बच्छाव - काँग्रेस
११. उत्तर मध्य मुंबई - वर्षा गायकवाड काँग्रेस
१२. सोलापूर - प्रणिती शिंदे - काँग्रेस
१३. कोल्हापूर - शाहू महाराज छत्रपती - काँग्रेस
१४. अकोला - अनुप धोत्रे - भाजप
१५. नागपुर - नितीन गडकरी - भाजप
१६. जळगाव - स्मिता वाघ - भाजप
१७. रावेर - रक्षा खडसे - भाजप
१८. उत्तर मुंबई - पियुष गोयल - भाजप
१९. पालघर - डॉ. हेमंत सावरा - भाजप
२०. रत्नागिरी-सिंधुदुर्ग - नारायण राणे - भाजप
२१. पुणे - मुरलीधर मोहोळ भाजप
२२. सातारा - उदयनराजे भोसले - भाजप

२३. यवतमाळ-वाशिम - संजय देशमुख - शिवसेना (UBT)
२४. हिंगोली - नागेश पाटील आष्टीकर- शिवसेना (UBT)
२५. परभणी - संजय जाधव - शिवसेना (UBT)
२६. उस्मानाबाद - ओमराजे निंबाळकर - शिवसेना (UBT)
२७. नाशिक - राजाभाऊ वाजे- शिवसेना (UBT)
२८. शिर्डी - भाऊसाहेब वाकचौरे - शिवसेना (UBT)
२९. उत्तर पूर्व मुंबई - संजय दिना पाटील - शिवसेना (UBT)
३०. दक्षिण मध्य मुंबई अनिल देसाई शिवसेना (UBT)
३१. रायगड - सुनील तटकरे - राष्ट्रवादी काँग्रेस
३२. बुलढाणा प्रताराव जाधव शिवसेना
३३. औरंगाबाद - संदीपान भुमरे - शिवसेना
३४. उत्तर पिश्चम मुंबई - रविंद्र वायकर शिवसेना
३५. कल्याण - श्रीकांत शिंदे - शिवसेना
३६. ठाणे - नरेश म्हस्के - शिवसेना
३७. हातकनंगले धैर्यशील माने- शिवसेना
३८. मावळ - श्रीरंग बारणे -राष्ट्रवादी काँग्रेस (SP)
३९. दिंडोरी - भास्करराव भगरे- राष्ट्रवादी काँग्रेस (SP)
४०. बारामती - सुप्रिया सुळे - राष्ट्रवादी काँग्रेस (SP)
४१. शिरूर - डॉ. अमोल कोल्हे- राष्ट्रवादी काँग्रेस (SP)
४२. माढा धैर्यशील मोहिते पाटील- राष्ट्रवादी काँग्रेस (SP)
४३. बीड - बजरंग सोनवणे- राष्ट्रवादी काँग्रेस (SP)
४४. सांगली - विशाल पाटील - अपक्ष

मंत्रीमंळातील स्थानः

महाराष्ट्रात पुढील लोकसभेच्या समस्यांना मंत्री करण्यात आले आहे.

१. नीतीन गडकरी परिवहन - रस्ते विकास

२. प्रतापराव जाधव - आयुष, आरोग्य आणि कुटुंब कल्याण
३. रक्षा खडसे - क्रीडा आणि युवक कल्याण
४. मुरलीधर मोहोळ - सहकार आणि नागरी उड्डाण
५. पीयूष गोयल - वाणिज्य

यामध्ये दोन कॅबिनेट तर तीन राज्यमंत्री स्वतंत्र कारभार देण्यात आला आहे.

निष्कर्ष:

देशाच्या मंत्रीमंडळात महाराष्ट्राला समाधानकारक प्रतिनिधीत्व देण्यात आले आहे. भारताने संसदीय शासनप्रणाली स्विकारली असल्याने खासदार आणि आमदार अशा दोन्ही लोकप्रतिनिधीकडून विकासकामे केली जातात. खासदारांचे प्रतिनिधीत्व हे लोकसंख्येवर न ठेवता जिल्हावार ठेवले तर जिल्ह्याच्या विकासाची धुरा तो व्यवस्थित सांभाळू शकतो. देशाच्या पातळीवर महाराष्ट्राला जास्त मंत्री पदे मिळावीत जेणेकरून चांगल्या पध्दतीने विकास होऊ शकतो.

संदर्भ सूची :

१. एम. लक्ष्मीकांत - भारतीय राज्यघटना
२. रंजन कोळंबे - भारतीय राज्यघटना व प्रशासन
३. लोकसत्ता वर्तमान पत्र
४. www.wikipedia.com